

۴۱ نشست در سرای اهل قلم کودک و نوجوان نمایشگاه

پر بار، اما کم مخاطب

فرزاد کفیلی

امسال نیز هم‌چون سال قبل، حدود ۱۵۰ نشست ادبی در سه سرای اهل قلم، سرای کودک و نوجوان و سرای کارنامه نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار شد که سهم کودک و نوجوانی‌ها از این جلسات ادبی، حدود ۴۰ نشست در ۱۰ روز برپایی نمایشگاه بود.

نشست‌های سرای اهل قلم کودک و نوجوان نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، با نشست «کودک و داستان واقع‌گرا» آغاز و در آخرین روز برگزاری این نشست‌ها، کتاب «در باغ بزرگ باران می‌بارید» احمدرضا احمدی نقد و بررسی شد. نشست‌های صبح این سرا، ساعت ۱۱، با عنوان «یک نویسنده، یک کتاب» شروع می‌شد و در ادامه نشست‌های تخصصی ادبیات کودک، ادبیات نمایشی کودک و نیز نشست‌های تخصصی حوزه روان‌شناسی کودک، به ترتیب ساعت ۱۵، ۱۶:۳۰ و ۱۸ ادامه می‌یافت.

امسال برای نخستین بار، سرای اهل قلم کودک و نوجوان، میزبان کودکان و نوجوانانی بود که برای نقد کتاب‌هایی که قبلاً در اختیارشان قرار گرفته بود، به این سرا قدم می‌گذاشتند. به عقیده بسیاری از کارشناسان ادبیات کودک و نوجوان، عنوان پربرترین نشست‌های سرای اهل قلم کودک و نوجوان را باید به این جلسات که با حضور مخاطبان اصلی کتاب‌ها برگزار می‌شد، اختصاص داد؛ چرا که در بقیه نشست‌های سرا، اغلب تعداد کمی از مخاطبان حضور می‌یافتند.

طی ۱۰ روز برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، پای نویسندگان و منتقدان زیادی به سرای اهل قلم کودک و نوجوان باز شد، اما حضور نویسندگانی چون محمود حکیمی و شهرام اقبال زاده بیش از دیگران بود.

در کنار نشست‌های سودمندی که با پوشش خبری چندین رسانه برگزار می‌شد، برخی از نشست‌های شعر این سرا با چالش‌هایی روبه‌رو بود که به عقیده خبرنگاران حاضر، عدم استفاده صحیح از کارشناسان حوزه شعر کودک، به این چالش‌ها دامن زده بود.

به طور معمول برای برگزاری هر نشست، از ۲ کارشناس و یک مجری - کارشناس استفاده می‌شد، اما گاه جمع کارشناسان نشست‌ها به ۴ نفر هم می‌رسید.

گفتنی است جدول عنوان برنامه نشست‌های تخصصی سرای اهل قلم کودک و نوجوان بیست و دومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران که از سوی سرا اعلام شده بود، به این شرح بود:

۱۸-۱۹.۱۵	۱۶.۳۰-۱۷.۴۵	۱۵-۱۶.۱۵	۱۱-۱۲	
جامعه‌شناسی دوران کودکی	وضعیت داستان ترجمه در ادبیات کودک و نوجوان ایران	کودک و داستان‌های واقع‌گرا	یک نویسنده، یک کتاب	چهارشنبه ۸۸/۲/۱۶
علیرضا کرمانی، صادق موسوی	فاطمه زمانی، کمال بهروز کیا، شهلا انتظاریان	مهروش طهوری، محمود برآبادی		
باید و نبایدهای ترجمه قرآن برای کودک و نوجوان	جایگاه و کارکرد نقد در ادبیات کودک	شیوهای ارزیابی واکنش کودک نسبت به ادبیات	یک نویسنده، یک کتاب	پنج شنبه ۸۸/۲/۱۷
سید علی کاشفی، مصطفی رحماندوست، جعفر ابراهیمی و حمید نورشمسی	علی رتوف، علی اصغر سیدآبادی، مهدی یوسفی	حمیدرضا شاه‌آبادی، مصطفی رحماندوست	کتاب پرنده بی آشیان ترجمه شهلا انتظاریان	
حساسیت‌های داستان - نویسی برای کودکان و نوجوانان ایران	پیوند حوزه نظری و آفرینش ادبی در ادبیات کودک	رابطه تصویرگر و نویسنده در ادبیات کودک و نوجوان ایران	یک نویسنده، یک کتاب	جمعه ۸۸/۲/۱۸
سیدعلی محمد رفیعی، محمود حکیمی	غلامرضا امامی، علیرضا کرمانی، حسین شیخ الاسلام	احمد اکبرپور، علیرضا گلدوزیان	کتاب بیوک آقا تألیف یوسف خوش کلام	
تصویرگری چهره معصومین(ع) برای کودکان و نوجوانان	وضعیت داستان تألیفی کودک و نوجوان در ایران	کودک و نقد ادبی	یک نویسنده، یک کتاب	شنبه ۸۸/۲/۱۹
علی محمد رفیعی، محمدعلی بنی اسدی	معصومه انصاریان، محمدرضا شمس، فرهاد حسن زاده	مهدی یوسفی، شهرام رجب‌زاده، مهدی حجوانی	کتاب فکرش را بکن این چیزها را در خیابان مالبری دیدم، ترجمه رضی هیرمندی	
ادبیات نمایشی کودک و نوجوان پس از انقلاب اسلامی	وضعیت شعر نوجوان در ایران	مرزهای وحشت در ادبیات کودک	یک نویسنده، یک کتاب	یک شنبه ۸۸/۲/۲۰
سید حسین فدایی حسین،	جواد محقق، مهوش طهوری،	مصطفی خرامان، نسرین وکیلان	کتاب سه سوت جادویی،	
عباس جهانگیریان	شهرام رجب زاده، عباس ترین		تألیف احمد اکبرپور	

۱۸-۱۹.۱۵	۱۶.۳۰-۱۷.۴۵	۱۵-۱۶.۱۵	۱۱-۱۲	
ظرفیت‌های داستان کودک و مشکلات رفتاری کودکان	اهمیت بازنویسی و بازآفرینی در ادبیات کودک و نوجوان ایران	پیامدهای رویکرد تربیتی در ادبیات کودک و نوجوان	یک نویسنده، یک کتاب	دوشنبه ۸۸/۲/۲۱
سیده خلیلی، سید علی کاشفی	محمد جعفر قنواتی، محمد رضا یوسفی، جعفر تونزنده جانی	علی رئوف، شهرام اقبال زاده	کتاب قصه‌های کوتی کوتی، تألیف فرهاد حسن زاده	
نمایش نامه‌نویسی برای کودکان و نوجوانان	جایگاه ادبیات دینی و عرفانی در ادبیات کودک و نوجوان ایران	موانع نویسندگی کودکان و نوجوانان	یک نویسنده، یک کتاب	سه شنبه ۸۸/۲/۲۲
منصور خلج، اردشیر صالح پور	علی محمد رفیعی، علیرضا حافظی، عرفان نظر آهاری	جمال‌الدین اکرمی، فرهاد حسن زاده، لیلا رستگار	کتاب رازهای مونولیتو، ترجمه فرزانه مهری	
سینما و ادبیات کودک و نوجوان	نقش نهادهای مدنی ادبیات کودک در تثبیت و ارتقاء جایگاه ادبیات کودک	اهداف کاربردی قصه-های دینی	یک نویسنده، یک کتاب	چهارشنبه ۸۸/۲/۲۳
وحید نیکخواه آزاد، فرزاد فرید	محمود برآبادی، محسن هجری، شهرام اقبال زاده	سید محمد سادات اخوی، محمود حکیمی، غلامرضا امامی	کتاب نان و گل سرخ ترجمه حسین ابراهیمی الوند	
بررسی جایگاه طنز ترجمه در ادبیات کودک و نوجوان	جایگاه تصویرگری در ادبیات طنز کودک و نوجوان	طنز نویسی برای کودکان و بزرگی‌ها و دشواری‌ها	یک نویسنده، یک کتاب	پنجشنبه ۸۸/۲/۲۴
رضی هیرمندی، شهرام اقبال زاده، احمد پوری	محمد رفیع ضیایی، علی نامور، محمد علی بنی اسدی	جعفر تونزنده جانی، محمد رضا یوسفی، فرهاد حسن زاده		
اقتباس ادبی برای تئاتر و سینما	وضعیت داستان‌های فانتزی در ایران	اسبب‌شناسی مطالعه کودکان	یک نویسنده، یک کتاب	جمعه
مصطفی رحماندوست، منوچهر اکبرلو	محمد قصاب، مهرداد توپسرکانی، کاتارینا ورزی	محبوبه نجف‌خانی، معصومه انصاریان، هدیه شریفی		۸۸/۲/۲۵
تفاوت‌های بنیادین شعر کودک و نوجوان	وضعیت داستان‌های علمی-تخیلی در ایران	موانع رشد فانتزی بومی	یک نویسنده، یک کتاب	
جواد محقق، شکوه قاسم نیا	محمد قصاب، مهرداد توپسرکانی، حمید نوایی لواسانی	محمد رضا قصاب، جعفری قنواتی، محمد رضا نوایی لواسانی	کتاب همه آن قایق‌های کاغذی، تألیف احمدرضا احمدی و کتاب نقطه، ترجمه اکرم حسن	شنبه ۸۸/۲/۲۶

آن چه در زیر آمده، گزیده‌ای از برخی نشست‌های سرای اهل قلم است که به عقیده نگارنده، از بار علمی و تجربی بیشتری نسبت به دیگر نشست‌ها برخوردار بودند.

ترجمه موفق، با مخاطب ارتباط برقرار می‌کند

نشست بررسی «وضعیت ترجمه در ادبیات کودک و نوجوان»، از نخستین نشست‌های سرای اهل قلم کودک و نوجوان بود که در اولین روز از نمایشگاه کتاب تهران، با حضور شهرام اقبال زاده و شهلا انتظاریان، دو مترجم و منتقد ادبی برگزار شد.

انتظاریان در این نشست، دغدغه مترجمان و ناشران چند دهه اخیر را چاپ کتاب‌های مجموعه‌ای دانست و گفت: «این جریان در غرب از سال ۱۹۵۰ شروع شد. در سال ۱۹۷۰ شکل جدی به خود گرفت و موج آن در ژانر «وحشت» در سال ۱۹۹۰ به اوج رسید.» به گفته وی، این مجموعه‌ها در سال‌های یاد شده، فروش بالایی داشتند و به بیست زبان مختلف ترجمه می‌شدند.

انتظاریان افزود: «سوادآموزی از طریق مطالعه، نکته بسیار مهمی است که باید دید این آثار کلیشه‌ای، امکان سوادآموزی مناسب را در کودکان ما فراهم می‌کند یا نه؟»

وی با بیان این که انبوه‌سازی کتاب‌های مجموعه‌ای، باعث کم رنگ شدن آثار خوب و در حاشیه قرار گرفتن این آثار می‌شود، گفت: «باید به آثار تأثیرگذار که به زبان آموزی کمک می‌کنند، بیشتر اهمیت داد؛ زیرا کتاب‌هایی که در

سنین اولیه کودکی خوانده می‌شوند، در ذهن جای می‌گیرند.»

اقبال زاده نیز با بیان این که ترجمه بد به زبان فارسی صدمه می‌زند، گفت: «متأسفانه ما هنوز زبان فارسی را به درستی نمی‌شناسیم و این زبان به درستی آموزش داده نشده است.» به گفته اقبال زاده، مترجمان خوب در طول زمان، باعث تقویت زبان فارسی شدند و اشخاصی چون «رضا سیدحسینی» به غنای زبان فارسی کمک کردند.

نقدهای بی‌شناخت در ادبیات کودک

نشست «جایگاه نقد در ادبیات کودک»، از دیگر نشست‌هایی بود که با حضور کارشناسانی چون علی رئوف، علی اصغر سیدآبادی و مهدی یوسفی برگزار شد.

در این نشست، رئوف ادبیات را خود زندگی دانست و گفت: «گاهی ادبیات از زندگی نیز قدرتمندتر می‌شود؛ چون ادبیات گذشته را زنده و حال را مطرح می‌کند و آینده را می‌پیماید.»

به گفته رئوف، نقد ادبیات کودک ضعیف است و در آن صداقت وجود ندارد و بیشتر نقدها در این حوزه، بدون شناخت و اظهار نظر مطرح می‌شود. از این رو، کودک را باید از بدو تولد با کتاب آشنا کرد تا در آینده خود منتقد آثاری که خوانده است، باشد.

سیدآبادی نیز نقد ادبیات کودک و نوجوان را کم رنگ تصیف کرد و افزود: «هر کتابی نکته و عنصری دارد که می‌توان درباره آن نوشت، ولی نقادان در نوشته‌های خود نویسنده را مخاطب قرار داده، به او آموزش می‌دهند.»

به گفته وی، شخصیت‌های داستان‌ها و شباهت آن‌ها در آثار مختلف، بخشی از نقد است که در بیشتر نقدها مورد غفلت قرار می‌گیرد. در ادامه این نشست، یوسفی با بیان این که نقدهایی که بر ادبیات کودک و نوجوان نوشته می‌شوند، مناسب این گروه نیستند، گفت: «نقد باید با سه رویکرد پژوهش، مطرح کردن تم‌ها و بررسی زمینه‌های اجتماعی و اخلاقی نوشته شده، ولی در نقدهای موجود هیچ‌یک از این نکته‌ها دیده نمی‌شود.»

ضرورت توجه به خلا قانونی در ارتباط نویسنده و تصویرگر

دهمین نشست از سلسله نشست‌های سرای اهل قلم کودک و نوجوان، با عنوان «رابطه نویسنده و تصویرگر» برگزار شد و در غیاب علیرضا گلدوزیان که مهمان ویژه این نشست بود، شهرام اقبال‌زاده و احمد اکبریور به بررسی رابطه نویسنده و تصویرگر پرداختند.

اکبریور، فقدان پروسه هم‌فکری، میان نویسنده و تصویرگر را علت گرفته شدن روح و جان اثر عنوان کرد و گفت: «نبود این رابطه در مخاطب، تضاد فکری ایجاد می‌کند.»

این نویسنده کودک و نوجوان، تصریح کرد: «محافظة کاری ناشران، از جمله مهم‌ترین دلایل در شکل نگرفتن پروسه هم‌فکری بین نویسنده و تصویرگر است.»

وی با اشاره به دخالت عوامل مختلف در ناکافی بودن رابطه تصویرگر و نویسنده، افزود: «هم‌اکنون اکثر کتاب‌های کودک و نوجوانی که در اختیار ناشران قرار می‌گیرند، بدون هماهنگی و نظرخواهی از نویسنده، به تصویرگران تحویل می‌شوند. در نتیجه، شناخت ناکافی تصویرگر از اثر تا حد زیادی، سطح کیفی کار را پایین می‌آورد.»

اقبال‌زاده نیز با اشاره به خلأ قانونی در ایجاد رابطه میان نویسنده و تصویرگر، گفت: «تولید کتاب، در عصر مدرن، رویکردهایی قانونی می‌طلبد، اما اعمال شیوه‌هایی چون ریش سفیدی و پادرمیانی، کمبودی قانونی در چرخه نشر ایجاد کرده است.»

وی افزود: «باید، قوانینی در قراردادهای ناشران لحاظ شود که نویسنده بتواند سرنوشت کتاب خود را دنبال کند.» این منتقد ادبی تصریح کرد: «چرخه تولید کتاب، اکنون روند جدیدی به خود گرفته که قطعاً اضافه شدن عنوان‌های شغلی چون مدیر هنری در نشر کتاب، جایگاهی ویژه در این روند دارد.»

تصویرگری چهره معصومین، آری یا نه؟

تصویرگری چهره معصومین (ع) برای کودکان و نوجوانان، از جمله نشست‌های مفید سرای اهل قلم کودک و نوجوان بود که در آن کارشناسان با سابقه‌ای چون علی محمد رفیعی و محمدعلی بنی اسدی، درباره لزوم تصویرگری چهره معصومین (ع) به تبادل نظر پرداختند.

بنی اسدی، تصویرگر کتاب‌های کودک و نوجوان، در ابتدای این نشست گفت: «حیطه تصویر با حیطه نوشتار بسیار متفاوت است و معمولاً تصویر یک نوشتار به‌سختی بر بیننده غالب می‌شود. وقتی می‌خواهیم در مورد بزرگان یک دین حرف بزنیم، باید در به تصویر کشیدن آن‌ها دقت کنیم.»

وی به طرح این سوال که «آیا نیاز به تصویرگری در یک کتاب هست یا نه؟» اظهار داشت: «اساساً نیاز ورود کودکان به نوشته و تصویر مذهبی چیست؟ اگر ضرورت دارد، باید بر اساس پیش‌نیازها تعریف شود.»

بنی اسدی تأکید کرد: «می‌خواهم به این نتیجه برسم که چقدر ضرورت دارد در این گروه سنی، وارد حیطه خصوصی معصومین (ع) شویم. به طور مثال در کتاب «خورشید بر خاک»، نوشته مژگان کلهر، قصه‌ها شخصاً به زندگی معصومین نمی‌پردازند و برخورد مستقیم با چهره ائمه ندارند، بلکه مقوله‌های آسمانی برای قابل درک شدن، زمینی می‌شوند؛ در حالی که در هر حوزه‌ای باید برحسب ضرورت، مقوله‌های آسمانی توضیح و تصویر شوند.»

علی محمد رفیعی، نویسنده کتاب‌های دینی نیز در این باره گفت: «معتقدم به تصویر کشیدن ائمه برای کودکان نیاز است و باید در این مقوله تفکیک قائل شویم. بعضی موضوعات نیاز به پرداختن به جزئیات دارند، چون می‌خواهیم کودک، علاوه بر کلی نگر بودن، جزئی نگر نیز باشد و در بعضی موارد نیاز است که پاسخ سوال‌های جزئی کودکان مان را بدهیم.» وی افزود: «روان‌شناسی باید به این سؤال پاسخ دهد که کودک در چه سنی باید وارد این جزئیات شود؟ اما گاهی ما، بچه‌ها را در این موارد دست کم می‌گیریم.»

خندیدن؛ نیاز بچه‌های امروز

«محلّه میکروب‌خان»، از جمله کتاب‌هایی بود که در نشست‌های یک نویسنده یک کتاب سرای اهل قلم، مورد بررسی مخاطبان کودک قرار گرفت.

اکثر نوجوانان مخاطب این کتاب، معتقد بودند شخصیت‌های کتاب محلّه میکروب‌خان، به شخصیت‌های حاضر در زندگی روزمره آن‌ها نزدیک بوده‌اند.

علی هاشمی شهرکی، نویسنده این اثر نیز با تأکید بر این که برخی قسمت‌های کتاب را با توجه با تجربیات شخصی‌اش خلق کرده، گفت: «بعضی از اتفاقات این کتاب را در دوران کودکی‌ام تجربه کرده‌ام و تلاش داشتم این تجربه‌ها را به زبان طنز به تصویر بکشم.»

وی با اشاره این که همواره تلاش داشته طنزی بنویسد که کودکان و نوجوانان را بخنداند، گفت: «کودکان ما نیاز به خنده دارند و این موضوعی است که اغلب در جامعه ما نادیده گرفته شده است.» وی تصریح کرد: «به طنز تلخ علاقه‌ای ندارم و در کتاب محلّه میکروب‌خان هم از طنز تلخ دوری کرده‌ام.»

مرزهای وحشت در ادبیات کودک

نشست تخصصی «مرزهای وحشت در ادبیات کودک»، با حضور نسرين و کیلی، مترجم کتاب‌های کودک و نوجوان و محسن هجری، نویسنده و منتقد برگزار شد.

در این نشست، وکیلی با بیان این که ترس همواره با انسان همراه است، گفت: «انسان از هر عنصری که نمی‌شناسد، می‌ترسد. ترس، گاهی جنبه آموزشی دارد، اما در کل عنصری طبیعی است که انسان با آن رشد می‌کند و هرگز نیز از میان نمی‌رود.»

این مترجم کودک و نوجوان، با اشاره به این که در کشور آلمان، فعالیت‌های زیادی در حوزه ادبیات وحشت انجام شده، گفت: «داستان‌های فلکلور و پیش‌تر از آن، اسطوره‌های آلمانی ریشه در قصه‌های ماورای طبیعی دارند. آلمان و انگلستان از جمله کشورهایی اند که این نوع ژانر در آن‌ها رشد زیادی داشته است.»

هجری نیز با اشاره به رابطه ترس و تاریکی گفت: «در گذشته‌ها داستان‌های ترسناک شکل دیگری داشتند و قطعاً با مدرن شدن جامعه، زمینه‌های ترس نیز شکل دیگری به خود گرفته است.» هجری افزود: «پایان وهم آلود و نامشخص، از جمله ویژگی‌های ادبیات امروز است.»

مدرسه مانعی برای رشد خلاقیت‌های ادبی

نشست «موانع نویسندگی کودکان و نوجوانان» نیز از دیگر نشست‌های پر مخاطب سرای اهل قلم کودک و نوجوان بود که در آن شیوا حریری، فرهاد حسن‌زاده و جمال‌الدین اکرمی، هر سه معتقد به ضعف‌های فراوان در بدنه آموزش و پرورش کشور و ایجاد مانع برای کتاب خواندن کودکان در ایران بودند.

حسن‌زاده، نویسنده و روزنامه‌نگار، با بیان اینکه بیش از ۵۰۰ مرکز فرهنگی هنری کانون پرورشی فکری کودکان و نوجوانان در ایران فعال است، گفت: «کانون به عنوان محلی که کودکان و نوجوانان زیادی در آن فعالند، می‌تواند کلاس‌هایی برای رشد خلاقیت ادبی و هنری این قشر حساس ایجاد کند.» وی افزود: «در کانون و مدارس، مربیان کاربلدی در حوزه ادبیات نداریم که راه نویسنده شدن را به کودکان

نشان دهند.»

شیوا حریری، روزنامه‌نگار و نویسنده نیز با تاکید بر نقش مدارس در بروز خلاقیت‌های کودکان و نوجوانان، گفت: «سیستم کنکور به کلی نوجوانان دبیرستانی را از حال و هوای ادبیات و بروز خلاقیت‌های ادبی خارج کرده است.» وی افزود: «در سنین پایین‌تر هم، کودکان آن قدر زمان خود را در مدارس و برای درس خواندن صرف می‌کنند که بسیاری از خلاقیت‌های آن‌ها نمایان نمی‌شود.»

جمال‌الدین اکرمی، تصویرگر کتاب‌های کودک و نوجوان نیز با بیان این که کودکان، نخست باید برای نوشتن و خواندن، خوب بشنوند، اظهار داشت: «قصه‌خوانی برای کودکان، شروعی برای گوش دادن آن‌هاست. بچه‌ها باید اول گوش دهند و کم‌کم در سنین بالاتر بنویسند.»

کودکان، بهترین تماشاچیان تئاتر

رضا بابک، بازیگر و کارگردان مطرح ایران از جمله کارشناسانی بود که برای نخستین بار پایش به سرای اهل قلم کودک و نوجوان باز شد. این شخصیت با سابقه هنری، در نشست «ادبیات نمایشی کودک و نوجوان پس از انقلاب اسلامی» که با حضور عباس جهانگیریان و سید حسین فدائی حسین برگزار شد، گفت: «بهترین تماشاچیان تئاتر کودکانند.» بابک با تاکید بر این که تئاتر می‌تواند سرنوشت یک جامعه را تغییر دهد، اظهار داشت: «با استفاده از نمایش می‌توانیم یک نسل را آموزش دهیم.»

وی تاکید کرد: «هنوز جریان‌های سازنده نمایش در کشور شکل نگرفته و قطعاً بدون سرمایه‌گذاری مسئولان نیز این جریان‌ها شکل نخواهد گرفت.»

عباس جهانگیریان، نمایش‌نامه‌نویس نیز با بیان این که فعالیت‌هایی که در سال‌های پس از انقلاب در حوزه ادبیات نمایشی انجام شده، مستمر نبوده، گفت: «در ۳۰ سال اخیر، آثار ماندگاری در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تولید شد، اما این آثار ادامه نیافت و عملاً جریان ماندگاری در حوزه تئاتر و نمایش‌نامه‌نویسی کودک و نوجوان پدید نیامد.» جهانگیریان با اشاره به نیاز تئاتر امروز به جریان‌سازی گفت: «زمانی این جریان در حوزه نمایش‌نامه شکل می‌گیرد که در تئاتر کشور جریان‌سازی شود.»

ناهماهنگی در فرم و محتوای داستان کودک

امسال در سرای اهل قلم کودک و نوجوان، وضعیت داستان‌تالیفی کودک و نوجوان در ایران، با حضور معصومه انصاریان، نویسنده و پژوهشگر ادبی و فرهاد حسن‌زاده و محمدرضا شمس برگزار شد. انصاریان در این نشست، با بیان این که داستان‌تالیف هم‌چون تمام حوزه‌های ساختاری در طول زمان رشد داشته است، گفت: «کتاب‌های تالیفی کودک و نوجوان، هم از نظر تعداد نویسندگان، هم تیراژ و تنوع موضوع، رشد خوبی داشته است.»

وی افزود: «اما این سوال مطرح است: آیا این رشد موزون و هماهنگ بوده است؟ من معتقدم گاهی تصاویر جلوتر از متن‌ها رفته‌اند و گاه متن‌ها. امروزه شاهد این ناهماهنگی میان متن و تصویر هستیم که باید میان این دو بخش اصلی در چرخه تولید کتاب، هماهنگی ایجاد شود.» وی تصریح کرد: «در سال‌های اخیر، شاهد نوگرایی در فرم‌ها هستیم، اما در محتوا کم‌تر پیشرفت داشته‌ایم و نوگرایی مطلوب نبوده است.»

محمدرضا شمس نیز در ادامه این نشست، خلاف انصاریان، مشکل کنونی ادبیات را محتوا نه، بلکه فرم دانست و گفت: «حرکت و رشد ادبیات تالیفی کودک پس از انقلاب، شکل خوبی به خود گرفت، اما معتقدم در سال‌های اخیر، نویسندگان به محتوا فکر می‌کنند، اما این که این محتوا چگونه روایت شود، مورد توجه قرار نمی‌گیرد.»

شمس، ادبیات کودک در ایران را به کوه نوردی تشبیه کرد که می‌خواهد بدون تجهیزات، قله اورست را فتح کند. وی اظهار داشت: «این حرکت ادامه می‌یابد، اما برای بهبود آن باید این کوه‌نورد را مجهز کرد تا پیشرفت سرعت گیرد و موانع، مسیر پیشرفت کوه‌نورد را مسدود نکند.»

فرهاد حسن‌زاده، نویسنده کودک و نوجوان هم با تقسیم ادبیات ایران به ۳ دوره پیش از انقلاب اسلامی، دوران جنگ و ۱۰ سال اخیر گفت: «معتقدم مهم‌ترین مشکل داستان‌تالیفی، حرفه‌ای نبودن نویسندگان ماست؛ چرا که نویسندگان بدون تمرکز و با دغدغه‌های گوناگون، دست به نگارش اثر می‌زنند.»

محدود بودن فضاهای غیر رسمی برای مطالعه کودکان

نشست «آسیب‌شناسی مطالعه کودکان»، از جمله نشست‌هایی بود که در آخرین روزهای نمایشگاه بین‌المللی کتاب

تهران، با حضور معصومه انصاریان و محبوبه نجف‌خوانی، در سرای اهل قلم کودک و نوجوان برگزار شد. در این نشست، انصاریان با بیان اینکه بسیاری از ادیبان و بزرگان ایران در شرایط نامطلوب مطالعه کرده‌اند، گفت: «معتقدم باید شرایط مطالعه برای کودک امروز فراهم شود.»

وی افزود: «ایجاد شرایط مطالعه برای کودکان و نوجوانان، تنها بخشی از لازمه‌های مطالعه در این قشر حساس است.

معتقدم ایجاد علاقه و انگیزه، نخستین و مهم‌ترین گام برای مطالعه است.»

این پژوهشگر تصریح کرد: «باید دنبال انگیزه‌های درونی برای مطالعه باشیم. چنانچه کتاب‌ها را به طور مطلوب معرفی کنیم، قطعاً انگیزه برای مطالعه بیشتر می‌شود.»

نجف‌خوانی، نویسنده و مروج کتابخوانی در مدارس نیز گفت: «در مدارس، کتابخانه به معنای واقعی وجود ندارد و اگر هم فضایی به عنوان کتابخانه در نظر گرفته شده، کارایی لازم را ندارد.»

وی افزود: «می‌توان از نمازخانه‌های مدارس بهترین استفاده فرهنگی را برد و فعالیت‌های کتابخوانی را در این مکان مقدس دنبال کرد.»

ادبیات، تخیل کودک را به پرواز در بیاورد

نشست «پیام‌های رویکرد تربیتی در ادبیات کودک و نوجوان»، نیز در روزهای پایانی نمایشگاه کتاب تهران، با حضور علی رئوف، پژوهشگر تربیتی و شهرام اقبال‌زاده، مترجم و منتقد ادبی برگزار شد.

در این نشست دکتر رئوف با بیان این که پژوهش‌های انجام شده در اواسط قرن ۲۰، نشان از شکل‌گیری شخصیت بنیادی کودک تا سن ۵ تا ۶ سالگی دارد، گفت: «هیچ آموزشی بدون پرورش و هیچ پرورشی بدون آموزش ممکن نیست و رابطه آموزش و پرورش، حلقه گمشده تربیت کودکان ایران است.»

وی تصریح کرد: «داستان آموزشی هم بدون پرورش، عملی نمی‌شود. بچه‌ها، زمانی که رها شوند، از خود خلاقیت بروز می‌دهند؛ چون پرورش با خلاقیت رابطه مستقیم دارد.»

رئوف با بیان این که «همواره در جامعه به کودک امر و نهی کرده‌ایم و گفته‌ایم که این کار را بکن و آن کار را نکن»، افزود: «این کار تربیتی نیست و اشتباه بودن این باید‌ها و نباید‌ها به اثبات رسیده است.»

وی افزود: «گاهی ما یک بازی را به کودک یاد می‌دهیم و او پس از مدتی، بازی را بهتر از آموزش ما انجام می‌دهد. این رها کردن، خلاقیت او را ارتقا داده است.»

این کارشناس تربیتی تأکید کرد: «بهترین نویسنده ادبیات کودک را نویسنده‌ای می‌دانم که تخیل کودک را به پرواز در بیاورد.»

«لالایی برای دختر مرده»؛ پیوند تاریخ و ادبیات

در نشست‌های «یک نویسنده، یک کتاب» سرای اهل قلم کودک و نوجوان، کتاب «لالایی برای دختر مرده» حمیدرضا شاه‌آبادی، از جمله کتاب‌هایی بود که مورد نقد و بررسی نوجوانان قرار گرفت. در این نشست، علی‌اصغر سیدآبادی، به عنوان منتقد گفت: «شاه‌آبادی توانسته در این داستان، بار تاریخی و داستانی را به یکدیگر پیوند دهد.»

اکثر نوجوانان حاضر در این نشست، عنوان این کتاب را مناسب نمی‌دانستند و از شاه‌آبادی درخواست تغییر نام کتاب را داشتند که نویسنده کتاب نیز با پذیرش این موضوع، عنوان کرد: «هوشنگ مرادی کرمانی نویسنده مطرح کودک و نوجوان نیز این موضوع را مطرح کرده است.»

سیدآبادی مهم‌ترین ویژگی کتاب «لالایی برای دختر مرده» را دیدگاه تاریخی آن دانست و گفت: «اشراف تاریخی نویسنده، به اثر قوت بخشیده است. نویسنده توانسته بار تاریخی و داستانی را به خوبی به هم پیوند دهد.»

این منتقد ادبیات کودک و نوجوان اضافه کرد: «معتقدم برخی تکنیک‌های استفاده شده در این کتاب، تا حدی قدیمی است و باید از تکنیک‌های به‌روزتری در روایت داستان برای نوجوانان استفاده کرد.»